

УДК 902

ISSN 2545-4528 (печатено)
ISSN 2545-4536 (електронски)

археолошк **И**НФОРМАТОР

стручно списание од областа на археологијата

број 3

АРХЕОЛОШКИ ИНФОРМАТОР 3 (2019)

Издавач
ЗГ МЕНЕЛАЈ - Прилеп

лектор на македонски
Виолета Крстеска

Уреднички одбор

превод на англиски
Ѓурѓица Илиева (Ѓ.И.)
Александар Мургоски (А.М.)
Дејан Ѓорѓиевски (Д.Ѓ.)
Ирена Теодора Весевска (И.Т.В.)
Слободан Стојкоски (С.С.)

(главен уредник)

Елица МАНЕВА

Филозофски факултет - Универзитет св. Кирил и
Методиј - Скопје

(членови)

Бошко Ангеловски

ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп

тираж
100

Зоран Рујак

НУ Завод за заштита на спомениците на културата и
музеј Струмица

печати
и-Принт Прилеп

Орданче Петров

ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп

достапно на
www.informator.com.mk

Александар Мургоски

ЗГ Менелај - Прилеп

адреса на редакција: ул. Павел Шатев, 34 - Прилеп,
Република Македонија
инт. страна www.menelaj.mk, www.informator.com.mk
електронска пошта: arheoloski@informator.com.mk

Технички уредник и компјутерска обработка

Орданче Петров, Александар Мургоски

This volume of the Journal is financially supported by
the Annual program of the Ministry of Culture of the
Republic of Macedonia for 2019

UDK 902

ISSN 2545-4528 (print)
ISSN 2545-4536 (online)

arheološk*i* NFORMATOR

Academic Journal of Archaeology

volume 3

ARHEOLOŠKI INFORMATOR 3 (2019)

Publisher
NGO MENELAJ - PRILEP

Macedonian proofreading
Violeta Krsteska

Editorial Board

Translation in English

(Editor-in-chief)

Elica Maneva

Faculty of Philosophy - University of sts. Cyril and
Methodius - Skopje

Djurdjica Ilieva,

Aleksandar Murgoski

Dejan Gjorgjievski

Irena Teodora Vesevska

Slobodan Stojkoski

(editors)

Boško Angelovski

PRI Institute of Old Slavic Culture - Prilep

copies

100

Zoran Rujak

NI Institute for Protection of Monuments of Culture and
Museum - Strumica

printed by

i-Print Prilep

Ordanče Petrov

PRI Institute of Old Slavic Culture - Prilep

available on

www.informator.com.mk

Aleksandar Murgoski

NGO Menelaj - Prilep

redaction adress: Pavel Satev, 34 - Prilep,

Republic of Macedonia

web-site: www.menelaj.mk, www.informator.com.mk

e-mail: arheoloski@informator.com.mk

Technical editor and computer layout

Ordance Petrov, Aleksandar Murgoski

This volume of the Journal is financially supported by
the Annual program of the Ministry of Culture of the
Republic of Macedonia for 2019

СОДРЖИНА

археолошки ископувања

ПОПОВ НОС, с. ЧАНИШТЕ, МАРИОВО А. Миткоски	7
ЛОК. „ГРАДИШТЕ“, СЕЛО. МЛАДО НАГОРИЧИНО Д. Ѓорѓиевски	17
НЕКРОПОЛИ НА ЛОКАЛИТЕТОТ КУКУЛ КАЈ ПРИЛЕП А. Миткоски и Д. Темелкоски	27
СКУПИ, КОМПЛЕКС ГРАДСКА ВИЛА (VILLA URBANA) - БАЗИЛИКА СО КРСТИЛИНИЦА Л. Јованова	37
СКУПИ - КОМПЛЕКС ТЕРМА- БАЗИЛИКА СО АТРИУМ М. Ончевска Тодоровска	47
„ПЕЈЧИНОВЦИ“ ВО ВАРОШ - ОХРИД Б. Таневски	57
АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ ПАВЛА ЧУКА А. Јакимоски и Д. Темелкоски	63
МАНАСТИРОТ СВЕТИ ЈОВАН ПРЕТЕЧА О. Петров, В. Бриловски и С. Стојкоски	75
ХУСЕИН-ШАХ ЏАМИЈА С. Ивановска Велкоска	89
КОЈА КАДИ ЏАМИЈА- БИТОЛА С. Стојкоски	101

CONTENT

archaeological excavations

POPOV NOS SITE, v. ČANIŠTE, MARIOVO A. Mitskoski	15
THE GRADIŠTE SITE, VILLAGE OF MLADO NAGORIČINO D. Gjorgjievski	25
NECROPOLI AT THE KUKUL SITE NEAR PRILEP A. Mitkoski and D. Temelkoski	36
SCUPI, COMPLEX CITY VILLA (VILLA URBANA) - BASILICA WITH BAPTISTERY L. Jovanova	46
SCUPI - THERMAE-ATRIUM BASILICA COMPLEX M. Ončevska Todorovska	56
PEJČINOVCI IN VAROŠ - OHRID B. Tanevski	62
ARCHEOLOGICAL SITE PAVLA ČUKA A. Jakimoski and D. Temelkoski	74
MONASTERY ST JOHN PRETEČA O. Petrov, W. Brillowski and S. Stojkoski	87
HUSSAIN SHAH PASHA MOSQUE S. Ivanovska Velkoska	100
KOJA KADI MOSQUE-BITOLA S. Stojkoski	110

конзервација и реставрација

БАРГАЛА, ГОРЕН КОЗЈАК 111
Т. Нацев

АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ ТРЕШТЕНА СТЕНА, 121
С. МАНАСТИР МАРИОВО
Г. Стојаноски

вариа

ЈУДАИСТИЧКИ СИМБОЛИ НА СРЕДНОВЕКОВНИ 129
КЕРАМИЧКИ САДОВИ ОД СКУПИ И
СКОПСКО КАЛЕ
Е. Манева

ЈАВАЧ НИЗ ВРЕМЕТО? 143
ОСВРТ НА АМУЛЕТИТЕ ОД ТИПОТ „МАСКА –
ЈАВАЧ“ НАЈДЕНИ ВО ДАТИРАНИ ЦЕЛИНИ
Д. Ѓорѓиевски

ѝприкази

СКОПЈЕ. ОСУМ МИЛЕНИУМИ НА ЖИВОТ, 149
КУЛТУРА И СОЗДАВАЊЕ
С. Коруновски

ТАОР : РАНОВИЗАНТИСКО УТВРДУВАЊЕ И 159
НАСЕЛБА ОД ПРАИСТОРИЈАТА ДО СРЕДНИОТ ВЕК
Е. Манева

РАНОХРИСТИЈАНСКА АРХИТЕКТУРА ВО 165
ИСТОЧНИТЕ ОБЛАСТИ НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА
И. Теодора Весевска

музеологија 169

ЛАПИДАРИУМ. НУ ЗАВОД И МУЗЕЈ – ПРИЛЕП 175
О. Јандреска

ИЗЛОЖБАТА „СКОПСКИ МАТЕРИЈАЛНИ И
ДУХОВНИ ПРОБЛЕМОЦИ“
Д. Живкова и И. Кузманоски

conservation and restoration

120 BARGALA, GOREN KOZJAK
T. Nacev

127 ARCHAEOLOGICAL SITE TREŠTENA STENA,
VILLAGE OF MANASTIR, MARIOVO
G. Stojanoski

varia

142 SYMBOLS OF JUDAISM ON MEDIEVAL CERAMIC
VESSELS FROM SKUPI AND
THE SKOPJE FORTRESS
E. Maneva

148 A TIME RIDER?1
AN OVERVIEW OF THE RIDER MASK TYPE OF
AMULETS FOUND IN DATED CONTEXT
D. Gjorgjievski

reviews

157 SKOPJE. EIGHT MILLENNIA OF LIFE, CULTURE AND
CREATION
S. Korunovski

163 TAOR : EARLY BYZANTINE FORTIFICATION AND
SETTLEMENT FROM PREHISTORY TO MIDDLE AGES
E. Maneva

167 EARLY CHRISTIAN ARCHITECTURE FROM
EASTERN PARTS OF THE REPUBLIC OF
MACEDONIA
I. Teodora Vesevska

174 museology

LAPIDARIUM. NI BUREAU AND MUSEUM – PRILEP
180 O. Jandreska

THE MATERIAL AND SPIRITUAL SPARKS OF SKOPJE
EXHIBITION
D. Živkova and I. Kuzmanoski

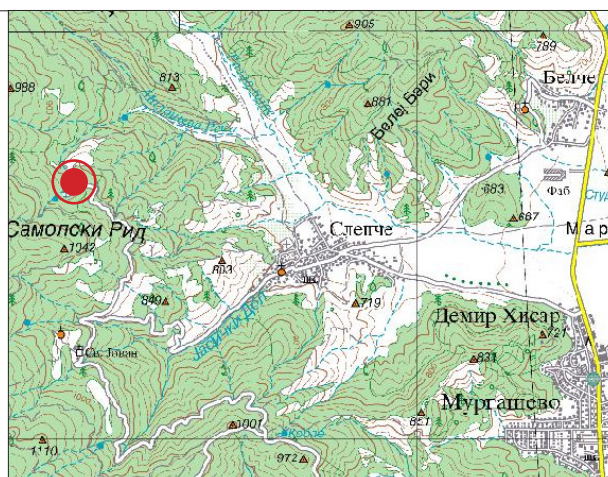
Орданче ПЕТРОВ¹
Војтех БРИЛОВСКИ²
Слободан СТОЈКОСКИ³

ПРЕЛИМИНАРЕН ИЗВЕШТАЈ ОД АРХЕОЛОШКИТЕ
ИСКОПУВАЊА НА
МАНАСТИРОТ СВЕТИ ЈОВАН ПРЕТЕЧА
КАЈ СЕЛО СЛЕПЧЕ – ДЕМИР ХИСАР

Ordanče PETROV
Wojciech BRILLOWSKI
Slobodan STOJKOSKI

PRELIMINARY REPORT OF THE ARCHEOLOGICAL
EXCAVATIONS AT THE
MONASTERY ST JOHN PRETEČA
NEAR THE VILLAGE OF SLEPČE – DEMIR HISAR
УДК 902.2:726.71(497.776)

¹ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп, ²Универзитет Адам Мицкиевич - Познан, ³Музеј и Завод Битола
ordance.petrov@isk.edu.mk

Во текот на месец јули 2019 година, за првпат беа изведени систематски археолошки ископувања во рамките на манастирот Свети Јован Претеча кај с. Слечче - Демир Хисар. Монашкиот живот во манастирот е возобновен во 1999 година¹, што условило во изминатиот период да бидат

In the course of the month of July 2019, archaeological excavations were conducted for the first time within the framework of the monastery *St John Preteča* near the village of Slepče – Demir Hisar. The monastic life was restored in the monastery in 1999¹, which preconditioned the infrastructural

1 Археолошките истражувања беа изведени во рамките на III-та Летна демирхисарска школа, раководена од д-р Сашо Цветковски, а финансирана од страна на Министерството за култура на Р Македонија и со поддршката на Слеччанското манастирско милостништво и неговиот игумен, јеромонах Серафим. Носител на дозволата за археолошки истражувања беше ЈНУ Институт за старословенска култура – Прилеп во соработка со НУ Завод и музеј – Битола. Во проектот, покрај авторите на трудот беа вклучени следните лица: д-р Фаница Велјановска, кустос советник во НУ Археолошки музеј на Македонија; Владимир Крстески, конзерватор археолог во НУ Завод и музеј Прилеп, м-р Адиса Лепиќ, кустос во Земаљски (Народен) музеј на БиХ, студентите Ивана Вучиќ, Јелена Спиревска, Ивана Ѓоргиевска, Дарко Трајковски од Универзитетот Св. Кирил и Методиј во Скопје; студентите

1 The archeological excavations were conducted within the framework of the III Summer school in Demir Hisar led by PhD Sašo Cvetkovski and were funded by the Ministry of Culture of the R. Macedonia, supported by the monastic community and the hegumen of the monastery Slepče – hieromonk Seraphim. The license for archaeological research was issued to the PNI Institute for Old Slavic Culture – Prilep in cooperation with the NI Bureau and Museum Bitola. Other than the authors of this paper, the following persons were involved in the project: PhD Fanica Veljanovska, curatorial advisor of the NI Archaeological Museum of Macedonia; Vladimir Krsteski, conservator and archaeologist of the NI Bureau and Museum – Prilep, Adisa Lepić, MA, curator at the National Museum of Bosnia and Herzegovina, the students Ivana Vučić, Jelena Spirevska, Ivana Gjorgievska, Darko Trajkovski of the University of Ss Cyril and

изведени инфраструктурни зафати коишто се неминовни за непреченото нормално функционирање и живот на манастирското милостништво, како и управувањето со манастирската економија. Со голем проблем манастирот се соочува при одвраќање на атмосферските води коишто на овој простор се прилично големи, но и со природните подземни води коишто се доста високи, што впрочем го утврдивме и при истражувањето на објектот магерница.

Манастирот е многу познат по својата скрипторска дејност. Најраниот ракопис од богатата слепченска библиотека е Слеченскиот апостол кој потекнува од последна четвртина на 12 век, а скрипторската дејност е интензивна сè до 16 век (Антонин 1879, 274-304; Десподова и Славева 1988, 90-93, 300-303, кат. бр. 18, 98, Поп-Атанасов 2017, 74-89). Помалку е проучуван фрескоживописот во јужната и северната порта којшто потекнува од 17 век (Грозданов 2017, 37), како и живописот во трпезаријата којшто не е сочуван (Балабанов 1955, 73-74). Репрезент на културната историја на манастирот се и резбарените врати, датирани во времето на охридскиот архиепископ Прохор (1525-1550 година) (Грозданов 2017, 37; Личеноска 1984, 288).

Кон средината на 19 век, старата манастирска црква е најверојатно разградена и на нејзиното место подигната нова за што ни сведочи архимандритот Антонин при својата посета, три години по изградбата, во 1865 година (Антонин 1879, 285-287). На просторот на разурнатиот манастирски католикон, во 1862 година, била изградена новата монументална манастирска црква, со доста специфична архитектура чиј наос е комбинација од впишан збиен крст со триконхос и две куполи по една на нартексот и наосот (Касапова 2017, 105-106).

Археолошките ископувања беа преземе-

works which were inevitable for achieving smooth and normal functioning and life in the monastic community, as well as for the monastery economy management. The monastery is facing a serious problem when it comes to discharge of the atmospheric precipitations, especially because there is quite a large amount of atmospheric precipitations. Furthermore, groundwater poses a problem, as well, as could be seen in the course of research of the refectory.

The monastery is renowned for the activity of its scriptors. The earliest dated manuscript of this extensive library of the village of Slepče is the Slepče apostle originating from the last quarter of the 12th century, and this was quite intense until the 16 century (Антонин 1879, 274-304; Десподова и Славева 1988, 90-93, 300-303, кат. бр. 18, 98, Поп-Атанасов 2017, 74-89). The frescoes of the southern and the northern gate, which originate from the 17 century have not been studied to such a degree (Грозданов 2017, 37). The same goes for the frescoes in the dining room, which have not been preserved (Балабанов 1955, 73-74). The wood carved gates dated in the era of the Ohrid archbishop Prohor (1525-1550) (Грозданов 2017, 37; Личеноска 1984, 288) witness the cultural history of the monastery.

Towards the middle of the 19th century, the old monastery church was most probably destroyed and a new one was erected, as testified by the archimandrite Antonin in the course of his first visit, three years after its construction in 1865 (Антонин 1879, 285-287). In 1862, the new monumental monastery church was constructed where the demolished monastery katholikon used to be. This church has quite a peculiar architecture and its naos is a combination of a cruciform shape with a three-leaf clover and two domes – one on the narthex and one on the naos (Касапова 2017, 105-106).

The aim of the archeological excavations

Иван Сарашов, Сашо Кироски, Елизабета Тошевска, Бојана Тошевска, Александра Илиева, Ангела Соколоска, Кристијан Блажевски, Дамјан Илиев од Универзитетот Гоце Делчев во Штип, м-р Дорота Сакович, докторанд на Универзитетот во Гдањск, Полска, студентите Наталија Шкипек, Александра Беднарек и Марчин Филари од Универзитетот Адам Мицкевич во Познањ, Полска.

Methodius in Skopje; the students Ivan Sarašov, Sašo Kirovski, Elizabeta Toševska, Aleksandra Ilieva, Angela Sokolowska, Kristijan Blaževski, Damjan Iliev of the University of Gotse Delčev in Štip, Dorota Saković, MA, and a PhD candidate at the University of Gdańsk in Poland, students Natalia Skrzypek, Aleksandra Berger and Martin Filary from the Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland.

Ил. 1 - Дел од калдрма откриена во сондиите 1 и 2, на преспојороти помеѓу современата црква и источниот конак

Fig. 1 - Fragment of cobblestone discovered in trenches 1 and 2, placed between the contemporary church and the eastern monastic quarters

ни со цел да се дефинираат постарите културни содржини на овој простор, нивната хронологија и обем. Притоа, беа откриени следните содржини:

Калдрма. Калдрмата е изработена од крупни и поситни камења, поделена во сегменти. По крупните камења се поставени како граничници на сегментите и како сливници за истек на вода. Помалите камења се редени внатре во сегментите. Најчести се поситни плочести камења редени на кант, источно од црквата. При редувањето на калдрмата не е користено врзивно средство. Калдрмата е највисока во западниот дел на дворот и го следи падот на теренот, а најниска е во источниот дел, блиску до источниот конак. При редувањето на калдрмата, таа добила висина од ~ 0,25 m којашто се следи низ целото двориште. Врз калдрмата се среќава современ материјал и

was to define the older cultural contents of this area, their chronology and dimensions. The following contents have been discovered in the course of these excavations:

Cobblestone. The cobblestone was made of larger and smaller stones, separated in segments. The larger stones were placed as boundary stones on the segments and as gutters for discharge of water. The smaller stones were placed inside the segments. The most common ones were smaller slab-like stones placed on kant east of the church. No binder was used in the placement of the cobblestone. The cobblestone reached the highest point in the western part of the yard and followed the slope of the terrain, and it reached the lowest point in the eastern part, near the eastern monastic quarters. The cobblestone reached a height of ~ 0.25 m which

Ил. 2 - Дел од калдрма откриена во сондаија 4, покрај северниот ѕид на современата црква

Fig. 2 - Fragment of cobblestone discovered in trench 4 and 2, near the northern wall of the contemporary church

метални пари од почетокот на 20 век, а додека во сонда 5, под калдрмата се откриени турски акчи од крајот на 19 век. Калдрмата налепува на современата црква и е на исто ниво со подот во тремот, како и со почетокот на темелната партија. Ова навестува дека дворот на манастирот бил поплочен со калдрма по градењето на сегашната црква, во 1862 година, а бидејќи на фотографиите од крајот на 19 век, таа не се гледа, голема е можноста калдрмата да е поставена во првата половина на 20 век. На просторот каде калдрмата налепувала на црквата, е уништена со канал широк 0,5 m и длабок 0,25 m исполнет со ризла, во функцијата на дренажа. Калдрмата е откриена во сондите 1/19, 2/19, 3/19, 4/19 и 5/19.

Сакрален објект. Веднаш под калдрмата во сондите 1/19, 2/19, 4/19 се открија архитектонски остатоци од сакрален објект, односно од поста-

was equal throughout the whole yard. On top of the cobblestone, contemporary material and metal coins can be seen, dating from the beginning of the 20th century. In probe 5, beneath the cobblestone, Turkish akçe coins from the end of the 19th century have been discovered. The cobblestone was placed immediately next to the contemporary church and at equal level as the floor in the porch and as the beginning of the foundations. This indicates that the yard of the monastery was paved with cobblestone after the construction of the present church in 1862, and since it cannot be seen on photographs dated at the end of the 19th century, it is highly likely that the cobblestone was placed in the first half of the 20th century. In the area where the cobblestone was placed immediately next to the church, it was ruined with a cannal which was 0.5 m wide and 0.25 m deep, which was filled with grit stone, for the purposes of drainage. The cobblestone was discovered

Ил. 3 - Сондиите 1 и 2 по отстранување на каменот.
Fig. 3 - Trenches 1 and 2 after the removing of the cobblestone

Ил. 4 - Остатоци од темел на суг со правец исток-запад
Fig. 4 - Traces of foundation trench oriented east-west

рата црква на овој простор. Овие остатоци се сочувани само во темелните партии во сонда 1/19 и 2/19, додека во сонда 4/19 е откриен само негатив од темелот на објектот. Останатиот дел од него е целосно разграден и искористен како мајдан при градењето на сегашната црква и конаците. Според сознанијата од годинешните ископувања, постарата црква, во основа, била трибродна, со ширина во распон помеѓу северниот и јужниот ѕид од 13 метри, додека должината којашто не е во целост е откриена најмалку 16 метри. Од истражениот објект најдобро е сочуван источниот ѕид, граден од камен врзан со бел варов малтер. На источниот ѕид е формирана апсида којашто во темелот е целосно исполнета со камен и варов малтер. Од северните и јужните делови на источниот ѕид, како и целиот јужен дел се сочувани само основите на темелите од покрупни камења коишто се слободно поставени без врзивно сред-

in probes 1/19, 2/19, 3/19, 4/19 and 5/19.

Sacred building. Architectural remnants from a sacred building have been discovered right beneath the cobblestone in probes 1/19, 2/19, 4/19, i.e. an older church built in this area. These remnants have only been preserved in the foundations in probe 1/19 and 2/19, whereas in probe 4/19, only a negative of the foundations of the facility has been discovered. The remaining part has been fully destroyed and used as quarry in the course of construction of the present church and the monastic quarters. According to the knowledge of this year's excavations, the foundations of the older church are ones of a three-nave church with a width of 13 cm between the northern and the southern wall. The length of the wall, which has not been fully discovered, amounted to at least 16 metres. Out of the researched building, the eastern wall is the

ство. Темелите на постарата црква се вкопани во црвена глинеста земја. Рушевински слој на овој простор воопшто не е откриен што упатува на тоа дека просторот бил внимателно исчистен и целокупниот материјал реупотребен при изградбата на новата црква. Исто така, ова упатува дека подното ниво на постарата црква било на повисоко ниво од највисоко сочуваните делови од темелната партија. Оваа ситуација оневозможува поврзување на движните хронолошки осетливи наоди со архитектонските остатоци, па така, засега не е можно да се направи датација на постарата црква. Во однос на постарата градежна фаза, новата црква е со помала ширина и е поместена на два метри кон запад, отстапувајќи од оската исток-запад на постарата црква со тоа што е поместена кон југ.

Објект 1. Во источните краеве на сондите 1/19 и 2/19 се откри темелна партија од сид со правец север-југ. Темелите на овој сид под прав агол налегнуваат на сид со правец север-југ. Темелот на сидот е граден со кршен камен врзан со кал, наместа се среќава и градежна и покривна керамика. На еден дел, овој темел налегнува врз апсидата од постарата црква. Сидот е солидно граден од кршен камен, а врзан со кал, наместа има и грутки од варов малтер. Овие два сида оградуваат објект којшто се простира кон исток и денес се наоѓа под источниот конак. Заради тесниот простор не бевме во можност да дојдеме до подното ниво на објектот. Но, тој беше исполнет со дебел слој на рушевини од камен и фрагментирана покривна керамика, а низ кој се следи и интензивно горење. Во овој слој е откриена поголема количина на фрагментирана, глазирана керамика со хронологија од 16-17 век. При изградбата на објектот е пресечен гробот 1 од којшто е сочувана само горната половина од посткранијалниот скелет.

Некропола. На откриениот простор се откриени три погребувања и три групации на коски. Гробовите се откриени источно и јужно од сегашната црква. Гробовите 1 и 2 се прилично уништени бидејќи се поставени доста плитко, под сами-

best preserved part, being built of stone bound with white lime mortar. Apse is formed on the eastern wall, the foundations of which are fully filled with stone and lime mortar. When it comes to the northern and southern parts of the eastern wall, as well as the whole length of the southern wall, only the basis of the foundations has been preserved, which was built of larger stones that are placed without a binder. The foundations of the older church are dug into red clay dirt. No layer of rubble has been discovered in this area, thus indicating that it must have been carefully cleared and the total material has been reused in the process of construction of the new church. Furthermore, this shows that the floor level of the older church was at a higher level from the highest preserved parts of the foundations. This situation prevents us from connecting the moveable chronological sensitive finds with the architectural remnants, which is why the older church cannot be chronologically dated. As compared to the older construction phase, the new church is not as wide, being placed at two metres towards the west and diverges to the south from the east-west axis of the older church.

Structure 1. In the eastern ends of probes 1/19 and 2/19, foundations of a wall with a direction north-south have been discovered. The foundations of this wall continue under a right angle to a wall with a north-south direction. The foundations of the wall were built with a stone bound in mud, and in places there were construction ceramics and roof tiles. Part of these foundations lie over the apsis of the older church. The wall is sturdily built of stones and is bound in mud, in places there are also lumps of lime mortar. These two walls fence in a structure that extends towards the east and is placed today below the eastern monastery quarters. The tight space disabled us from reaching the floor level of the structure. However, the structure was filled with a thick layer of stone rubble and fragmented roof ceramics, and intense burning could be seen all throughout the layer. A larger amount of fragmented glass ceramics was discovered in this layer, dating from the 16th-17th century. In the course of

Ил. 5 - Објект 1, покрај
источниот манастирски
конак

Fig. 5 - Structure 1, along side
easter monastic quarters

Ил. 6 - Ископуваниот
простор помеѓу
современата црква и
источниот манастирски
конак

Fig. 6 - Excavated area
between the contemporary
church and the eastern monas-
tic quarters.

от рецент. Најдобро е сочуван гробот 6 којшто претставува двојно погребување во гробна јама оформена од вертикално поставени камени плочи, на ист начин покриена со масивни плочи. Грбовите 3, 4 и 5² претставуваат групација на коски од растурени гробови, собрани при реупотреба на 2 Овие групации се означени редоследен број како гробовите.

construction of this structure, grave 1 was cut. Only the upper half of the postcranial skeleton has been preserved in this grave.

Necropolis. Three burials and three groups of bones have been discovered in this area. The graves have been discovered to the east and to the

постари гробни јами или уништени гробови при градење на новата црква, па тие биле собрани и повторно закопани(?). Најдобар пример за ова е гробот 5 во чијашто јама бил собран остеолошки материјал од најмалку 27 индивидуи чиешто гробови биле растурени при градењето на современата црква³. Антрополошките карактеристики на погребаните на некрополата укажуваат дека групата била од населбински карактер. Според скелетниот материјал, од вкупно 37-те издвоени индивидуи, може да се забележат сите старосни групи од *infans I* до *adults*, како и скоро воедначена полова застапеност на мажи и жени.

Каталоџ на гробови:

Гроб 1

Слободен укуп во црвенаста глинеста земја. Скелетот е директно положен на земја, рацете се испружени покрај телото. Од черепот е сочувана само долната вилица, додека од посткранијалниот скелет, градниот кош и надлактиците. Карлицата и долните коски на нозете недостасуваат и се пресечени при вкопувањето на западниот темел на објект 1. Погребување на машка индивидуа на возраст од 50-55 години.

Наоди: НЕМА

Сочувана должина: 0,48 m ширина: 0,42 m
кота: 914.95 m

Ориентација: запад-исток

Гроб 2

Гроб 2 е слободен укуп во црвена глинеста земја. Се наоѓа директно под калдрмата, на неполни 0,35 m, под површината на теренот. Остатоците од овој гроб се раскопани при градежни работи во текот на минатата деценија, притоа скелетните остатоци беа складирани во манастирската костурница. При овогодишните ископувања се истражи површината каде што

3 Антрополошка анализа на целокупниот остеолошки материјал е извршена од д-р Фаница Велјановска. Деталниот извештај за демографските карактеристики на погребаните на оваа некропола ќе биде публикуван во посебен труд. Овде ќе бидат дадени само кратки антрополошки информации за скелетите од интакните погребувања на некрополата.

south of the present church. Graves 1 and 2 have been rather demolished because they were placed at quite a shallow level, under the recent itself. Grave 6 has been best preserved. This grave contains a double burial finding in a grave pit formed by vertically placed stone slabs, which were covered in the same manner with mass slabs. Graves 3, 4 and 5² are groups of bones from graves that have been wrecked; the bones were collected in the course of reuse of older pits or destroyed graves when building the new church, and they were reburied. Grave 5 is the best example of this, in the pit of which was collected osteological material belonging to at least 27 individuals, the graves of which were wrecked in the course of construction of the contemporary church³. The anthropological specifics of the buried persons in the necropolis point out to the fact that the group was of populated character. According to the skeleton material of the total of 37 separate individuals, all age groups from *infans I* to *adults* can be remarked, and there is an almost equal gender representation.

Catalogue of graves:

Grave 1

Pit grave into a reddish clay dirt. The skeleton was directly placed on the soil in a supine position, hands alongside the body. Only the lower jaw has been preserved from the skull, whereas from the postcranial skeleton - the thorax and the upper arm. The pelvis and the long bones of the leg are missing; they are the ones that have been cut in the process of digging into the western foundations of structure 1. A burial of a male individual, aged 50-55.

Finds: NONE

Preserved length: 0.48 m width: 0.42 m elevation: 914.95 m

2 These groups have been marked in the same order as the graves.

3 PhD Fanica Veljanovska has conducted anthropological analysis of the total osteological material. The detailed report concerning the demographic specifics of the buried individuals in this necropolis will be published in a separate paper. Here we will only include brief anthropological information on the skeletons of the intact burials of the necropolis.

бил откриен гробот и се откри гробната јама. Погребување на машка индивидуа на возраст од 45-50 години.

Наоди: НЕМА

Должина: 1,35 m ширина: 0,52 m кота: 915.62 m

Ориентација: запад-исток

Гроб 3

Претставуваат дислоцирани скелетни остатоци на две индивидуи поставени на просторот јужно од современата црква.

Наоди: НЕМА

Должина: 0,70 m ширина: 0,5 m кота: 915.05 m

Ориентација: /

Гроб 4

Дислоцирани скелетни остатоци од три индивидуи, поставени покрај темелот на современата црква.

Наоди: НЕМА

Должина: 0,50 m ширина: 0,30 m кота: 915.10 m

Ориентација: /

Гроб 5

Јама, слободен укуп во црвена глинеста земја. Јамата се наоѓа во продолжеток на гроб 6, длабока е 0,6-0,7 метри. Во неа беа нафрлани скелетни остатоци од најмалку 27 индивидуи. На мислење сме дека овде се закопани коските од раскопаните гробови, откриени при чистењето на просторот за изградба на современата црква. Помеѓу дислоцираните коски во оваа јама беа откриени коски на детски, машки и женски индивидуи на различна возраст.

Наоди: НЕМА

Должина: 1,05 m ширина: 0,3 m кота: 914.35 m

Ориентација: запад-исток

Гроб 6

Циста, градена и покриена со камени плочи. Се наоѓа на просторот јужно од современата црква и во претпоставениот јужен брод на црквата од постарата фаза. Во гробот погребани се две индивидуи 6 I – помладото погребување и 6 II постарото погребување. Двете индивидуи беа

Orientation: west-east

Grave 2

Grave 2 is a pit grave in a reddish clay dirt. It is placed directly beyond the cobblestone, at almost 0.35 beyond the surface of terrain. The remnants of this grave have been wrecked in the process of construction works conducted in the last decade, whereas the skeleton remnants were stored in the monastery ossuary. This year's excavations uncovered the surface where the grave was discovered and the grave pit was found. This grave contains a burial of a male individual aged 45-50.

Finds: NONE

Length: 1.35 m width: 0.52 m elevation: 915.62 m

Orientation: west-east

Grave 3

This grave is consisted of dislocated skeletal remnants of two individuals placed in the area to the south of the contemporary church.

Finds: NONE

Length: 0.70 m width: 0.5 m elevation: 915.05 m

Orientation: /

Grave 4

Dislocated skeletal remnants of three individuals, placed along the foundations of the contemporary church.

Finds: NONE

Length: 0.50 m width: 0.30 m elevation: 915.10 m

Orientation: /

Grave 5

A pit grave in a reddish clay dirt. The pit is placed in continuation of grave 6, and it is 0.6-0.7 metres deep. Skeletal remnants were scattered inside, belonging to at least 27 individuals. Our opinion is that these are the bones of the open graves discovered when clearing the area for construction of the contemporary church. Between the dislocated bones in this pit, there were bones of children, as well as male and female individuals at different age.

Finds: NONE

Length: 1.05 m width: 0.3 m elevation: 914.35 m

положени на грб, спружени, со главата свртена кон исток. Рацете на помладото погребување (6 I) беа поставени на стомак, додека кај постарото (6 II), левата на карлица а десната на гради. Двете погребувања се направени во краток период, најверојатно во период помал од 5 години, второто погребување е направено додека телото на покојникот од првото погребување сè уште не било целосно распаднало. Ова може да се види од фактот што анатомскиот распоред на коските од постарото погребување не е пореметен, освен черепот којшто е поместен кон десно. Според антрополошките анализи се работи за погребување на машка индивидуа (6 I) на возраст од 55-60 години и женска индивидуа (6 II) на возраст над 60 години.

-Наоди: НЕМА

Должина: 1,50 m ширина: 0,5 m

кота: 914.35 m

Ориентација: запад-исток

* *

*

При овогодишните истражувања во рамките на комплексот на манастирот Слечче се дојде до значајни сознанија за постарата организација и фазите на манастирската црква и придружните објекти. Со оглед на тоа што на овој простор во континуитет се живее неколку века, настаната е голема деструкција на одредени културни содржини. Во сегашниот степен на истраженост, може да кажеме дека на просторот од денешната манастирска црква постоела постара трикорабна црква со приближна широчина од ~13 m и сочувана должина од ~16 m. На просторот источно од црквата, како и во претпоставениот јужен брод откриени се три интактни погребувања (1, 2 и 6I, II), како и три групации на коски (3, 4 и 5). Денешната црква којашто е централно поставена во двориштето е изградена во 1862 година. Неколку години или децении подоцна двориштето било целосно поплочено со калдрма. Според движните наоди откриени на истражениот простор, а коишто се хронолошки осетливи, засега најраните

Orientation: west-east

Grave 6

A cyst grave, constructed of slabs and covered in slabs. It is placed in the area to the south of the contemporary church and in the presumed south nave of the older church. Two individuals have been buried in the grave - 6 I - the more recent burial and 6 II the older burial. The two individuals were placed in a supine position with the head towards the east. The arms of the younger individual (6 I) were placed on the stomach, whereas in the case of the older individual (6 II), the left arm was on the pelvis, and the right arm was on the thorax. The two individuals were buried in quite a short period, most probably in a period shorter than 5 years, the second burial was made while the deceased person from the first burial had not decomposed yet. This can be seen from the fact that the anatomical placement of the bones of the older burial was not been disrupted, other than the skull which was moved to the right. According to the anthropological analyses, a male individual was buried here (6 I), aged 55-60 and a female individual (6 II), aged above 60.

Finds: NONE

Length: 1.50 m Width: 0.5 m Elevation: 914.35 m

Orientation: west-east

* *

*

This year's research within the framework of the complex of the Slepče monastery has led to important findings concerning the former organisation and the phases of the monastery church and the accompanying structures. Taking into consideration that this space has been continuously inhabited for a number of centuries, certain cultural contents have been severely obliterated. The current degree of research allows us to say that in the area of today's monastery church there used to be an older three-nave church with a width of ~13 m and a preserved length of ~16 m. In the area to the east of the church, as well as in the presumed south nave, three intact burials have been discovered (1, 2

наоди се датирани во 14 век, и укажуваат на особено зголемена човечка активност на овој простор, во периодот на 16 и 17 век.

and 6I, II), as well as three groups of bones (3, 4 and 5). Today's church which is centrally placed in the yard was built in 1862. A number of years or decades later, the yard was fully paved with cobblestone. According to the moveable finds discovered on the researched space, which are chronologically sensitive, so far the earliest finds are dated in the 14 century, and they point out to an especially increased human activity in this area in the period of the 16th and the 17th century.

БИБЛИОГРАФИЈА/BIBLIOGRAPHY

Архимандрита Антонина. 1879. *Повздка въ Румелю.* Санктпетербургъ: Типография императорской академіи наукъ.

Грозданов, Цветан. 2017. За градителските и зографските потфати во манастирската црква св. Јован Претеча (Продром) во Слепче, во втора половина на XIX век. Во *Манастиројџи Свети Јован Крстиџиел, Слепче : духовен, книжевен и уметнички центар : зборник на трудови од меѓународној симпозиум : Демир Хисар, 6 јули 2015, уредник Сашо Цветковски. Журче, Демир Хисар : Манастир „Свети Атанасиј Велики“, 2017.*

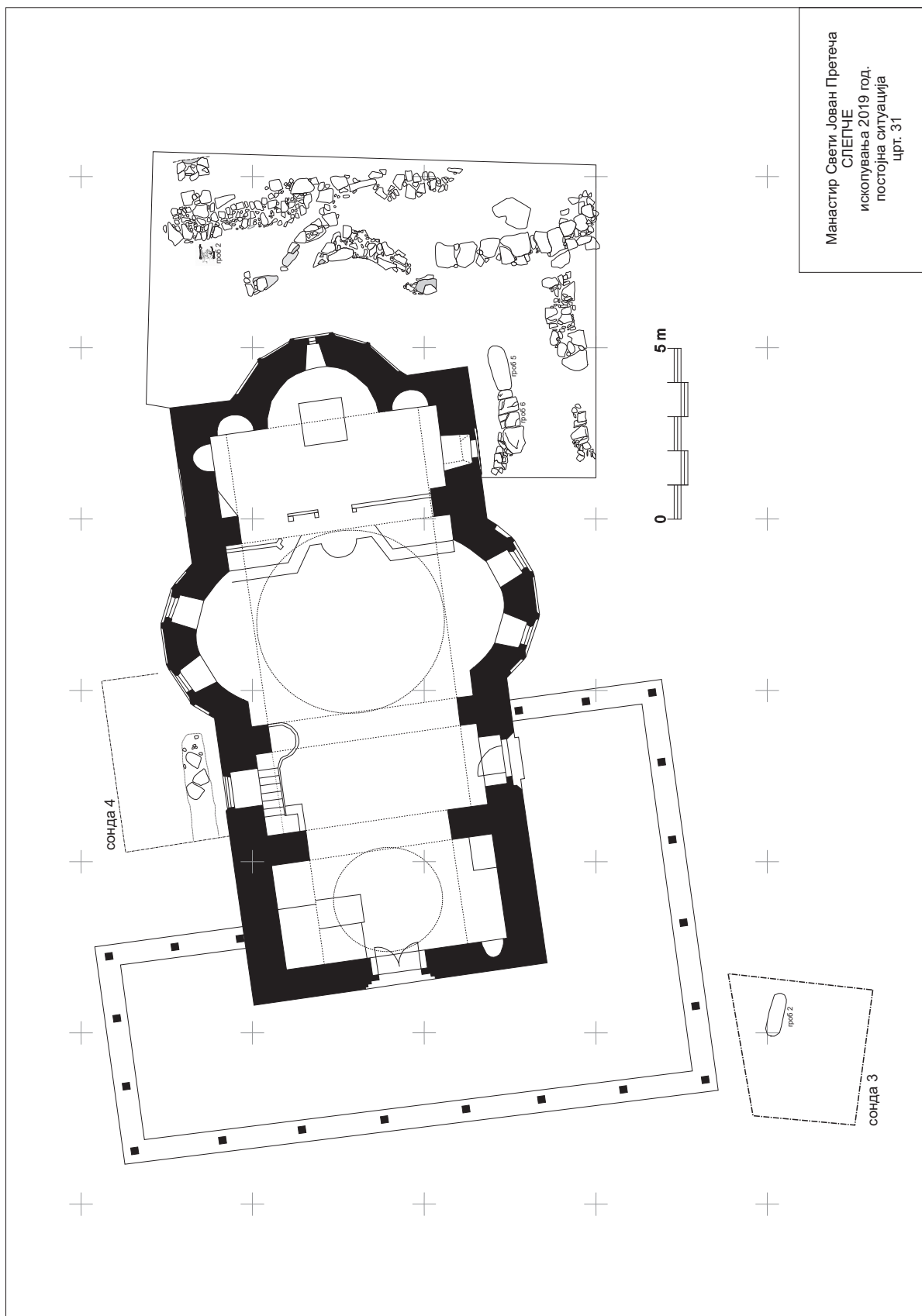
Десподова, Вангелија и Лидија Славева. 1988. *Македонски средновековни ракописи I.* Прилеп: Институт за истражување на старословенска култура – Прилеп.

Лозаноски, Вангелко. 1987. *Слепченскиот книжевно-уметнички центар.* Битола : Друштво за наука и уметност.

Касапова, Елизабета. 2017. Архитектонските особености на манастирската црква „Св. Јован Претеча“, Слепче. Во *Манастиројџи Свети Јован Крстиџиел, Слепче : духовен, книжевен и уметнички центар : зборник на трудови од меѓународној симпозиум : Демир Хисар, 6 јули 2015, уредник Сашо Цветковски. Журче, Демир Хисар : Манастир „Свети Атанасиј Велики“, 2017.*

Коста Балабанов. 1955. Новооткриени фрески во трпезаријата на Слепчанскиот манастир. *Весник на музејско-конзерваторскојо друштво на НР Македонија* год. III, бр. 3-4 (јули-август 1955): 73-74.

Поп-Атанасов, Ѓорѓи. 2017. Слепчанската ракописна збирка. Во *Манастиројџи Свети Јован Крстиџиел, Слепче : духовен, книжевен и уметнички центар : зборник на трудови од меѓународној симпозиум : Демир Хисар, 6 јули 2015, уредник Сашо Цветковски. Журче, Демир Хисар : Манастир „Свети Атанасиј Велики“, 2017.*

T.I - Метални наоди: (1) бронзена монета; (2) бакарна акча (година 1884/5); (3) бакарна акча (година 1839); (4) прстен; (5) масивен прстен со вегетабилна декорација; (6) привезок крст, на аверс претстава на Распение, додека на реверс претстава на св. Варвара; (7) Бронзен предмет.

Pl. Metal finds: (1) bronze coin; (2) turkish coin Akcha (year 1884/5); (3) turkish coin Akcha (year 1839); (4) finger ring; (5) massive finger ring with vegetable ornamentation; (6) cross-pendant, obvers representation of Crucifix, reverse a representation of saint Barbara; (7) bronze object